

Innhold

Metode.....	1
Norske forestillinger om Amerika 1825-1865	2
Innledning.....	2
«Amerikafeberen»	3
Amerikabrev	3
Bøker	6
Ole Rynning	6
Peter Testman.....	7
Aviser	8
Hjemvendte emigranter	11
Forholdene i Norge.....	12
Push eller pull.....	15
Konklusjon	17
Illustrasjonsliste.....	20
Litteraturliste	20

Metode

I denne bacheloroppgaven blir det brukt en kvalitativ analyse ved innhenting, og analyse av tekster. Jeg bruker ulike former for kilder som bøker, artikler, nettsider og avhandlinger i mitt arbeid. Oppgaven har som hovedmål å forsøke å opplyse hvorfor så mange nordmenn fikk et så positivt syn på Amerika og utvandringen dit, hvordan dette synet faktisk var og hvordan det oppsto. Perioden i fokus er pionerperioden 1825-1865. Oppgaven er basert på drøfting av tidligere forskningslitteratur. Tre forfattere er hyppig brukt. Ingrid Semmingsens to binds verk, *Veien mot vest* fra 1941 og 1950, i størst grad første bind.¹ Odd Sverre Lovolls *Det løfterike landet* fra 1983.² Nils Olav Østrem's *Norsk utvandringshistorie* fra 2014.³ I tillegg har verk som *The Western Home* av Orm Øverland og den nyutgitte *I hjertet av Texas* av Gunnar Nerheim vært viktige i arbeidet med denne bacheloroppgaven. Jeg vil påpeke at det viktigste verket brukt i denne oppgaven, Ingrid Semmingsen sitt første bind *Veien mot vest: Utvandringen fra Norge til Amerika 1825-1865*, kom ut allerede i 1942. Det er altså et relativt gammelt verk, og de nyere verkene brukt i denne oppgaven lener seg også i stor grad på forskningen til Semmingsen. Verkets alder kan være en svakhet ved oppgaven, men man kommer ikke utenom Semmingsens forskning i en tekstanalyse av denne perioden.

For å besvare problemstillingen i denne oppgaven ble den naturlige veien å gå å se på årsaker, forutsetninger og informasjonskanaler gjennom både primær og sekundærkilder fra og om perioden. For å lykkes med dette var en kvalitativ metode med Semmingsen i spissen, beste vei å gå.

¹ Ingrid Semmingsen, *Veien mot vest: Utvandringen fra Norge til Amerika 1825-1865* (Oslo: H. Ascheoug & CO (W. Nygaard), 1942).

² Odd Sverre Lovoll, *Det løfterike landet* (Norge: Universitetsforlaget, 1983).

³ Nils Olav Østrem, *Norsk utvandringshistorie* (Oslo: Det Norske Samlaget, 2014).

Norske forestillinger om Amerika 1825-1865

Innledning

Fra 1825 til 1980 valgte over 900 000 nordmenn å reise over Atlanterhavet for å søke bedre muligheter i Amerika, «mulighetenes land».⁴ En lang reise fra kjente Norge til en usikker fremtid. Aspekter som kultur, religion, økonomi og familie var bare noe som bidro til den store utvandringen. Men det var ikke bare i Norge utvandringen var stor. Det regnes med at det emigrerte over 50 millioner europeere til Amerika i denne perioden.⁵

Lengre tilbake i tid enn 1800-tallet har nordmenn emigrert. Spesielt de skandinaviske vikingene var kjent for å krysse både hav og land for å slå seg ned på nye områder som dagens Storbritannia, Frankrike og Island. Likevel var utvandringen til Amerika uten sidestykke. I løpet av 155 år immigrerte flere nordmenn enn hele den norske populasjonen i 1801.⁶ Dette gir et godt bilde på hvor omfattende og stor utvandringen var, men også nødvendig ettersom folketallet i Norge hadde en kraftig vekst gjennom denne perioden. Den store folkeveksten var altså en avgjørende faktor for hvorfor mange følte de måtte utvandre. Større konkurranse om arbeid og det store hamskiftet med sentralisering og effektivisering påvirket manges liv negativt. Et større klasseskille i form av større ulikheter mellom lønns- og arbeidsvilkår var blant annet en push-faktor for å reise.⁷ «Suget fra Amerika» var også en sentral faktor, sammen med tette relasjoner mellom landa, blant annet på grunn av sjøfartstradisjoner og tidligere utvandrede mennesker. En «Amerikafeber» spredte seg, og «feberen» fikk et godt fotfeste i landet.

For de første som reiste var likevel religiøs frihet den viktigste faktoren. Kvekere og Haugianere som var på leting etter nettopp dette, reiste sammen fra Stavanger 5. juli 1825 med skipet *Restauration*.⁸ Dette blir i dag sett som starten på perioden som er i fokus i denne bacheloroppgaven, pionerperioden fra 1825 til 1865.

Som vi ser var det ulike grunner for nordmenn å risikere alt for et bedre liv, men hvorfor dra til akkurat Amerika? Jeg vil forsøke å besvare dette spørsmålet ved å besvare følgende

⁴ Odd Sverre Lovoll, *Det løfterike landet*, 14.

⁵ Simon Worrall, "During Last Mass Migration, Europeans Were the Immigrants," Hentet 22. Mars 2021 fra <https://www.nationalgeographic.com/culture/article/160424-refugee-migration-immigration-history-eastern-europe-jews-ngbooktalk>.

⁶ Lovoll, *Det løfterike landet*, 14.

⁷ Nils Olav Østrem, *Norsk utvandringshistorie*, 89–90.

⁸ Ingrid Semmingsen, *Veien mot vest*, 18.

problemstilling: Hvorfor hadde mange en oppfattelse og en drøm om Amerika som mulighetenes land, og hva var med på å skape dette bildet?

Selv om *Restauration* la ut fra Stavanger i 1825, var ikke dette starten på den store utvandringen fra Norge. Denne ferden blir brukt for å markere starten på pionerperioden, men det var altså ikke her utvandringen for alvor skjøt fart. Rundt 1836 og 1837 er det man egentlig ser på som starten for den mer aktive utvandringshistorien.⁹ Men hvor kom tankene og ideen om å dra til Amerika fra?

«Amerikafeberen»

Den såkalte «amerikafeberen», har fått betegnelsen nettopp på grunn av dens spredning. Fra person til person og mellom byer og bygder spredte fortellinger om Amerika seg, akkurat som en smittsom sykdom. Jo flere som var «smittet», jo enklere og hurtigere bredte «amerikafeberen» seg.¹⁰ I tiårene etter ferden til *Restauration* økte utvandringen, og dermed også informasjonsstrømmen tilbake til Norge betraktelig i omfang, og informasjonskanaler som amerikabrev, hjemvendte emigranter og amerikabøker bidro til «amerikafeberens» utbredelse i Norge. Jo flere som dro, jo mer økte informasjonen som kom i retur. Når utviklingen i det norske samfunnet også gjorde hverdagen for mange ekstra utfordrende, ble tankene om nye og bedre muligheter i Amerika enda mer «smittsomme». Men hvordan ble landet over Atlanterhavet beskrevet, og hvilken oppfattelse fikk det norske folk av Amerika fra disse informasjonskanalene?

Amerikabrev

Det var ikke uten grunn at uttrykk som «drømmen om Amerika», «det løfterike landet» og «mulighetenes land» ble aktivt brukt rundt utvandringsspørsmålet og Amerika. Dette ble den utbredte oppfattelsen av Amerika gjennom amerikabrev, hjemvendte og amerikabøker. Først ut i utvandningsperioden var det stort sett amerikabrev som var informasjonskilden, i det minste i omfang. Noen hjemvendte eller personer som besøkte Norge, som Cleng Peerson, hadde allerede hatt en viktig rolle som informasjonskanal.¹¹ Dette betydde at folk hjemme i Norge ikke hadde noe annet valg enn å ta informasjonen i breva for god fisk, ettersom de ikke hadde noe mulighet til å etterprøve informasjonen. Utvandrede personer skrev ofte hjem om

⁹ Østrem, *Norsk utvandringshistorie*, 9.

¹⁰ Semmingsen, *Veien mot vest*, 75.

¹¹ Gunnar Nerheim, *I hjertet av Texas: Den ukjente historien om Cleng Peerson og norske immigranter i Texas* (Bergen: Fagbokforlaget, 2020), 42.

frihet, likhet, muligheter og felleskap. Mange «rosemalte» tilværelsen og vilkåra, og utelot de mer utfordrende og negative aspektene med utvandringen. Så selv om majoriteten av informasjonen som nådde Norge beskrev Amerika i et positivt lys, var ikke dette nødvendigvis realiteten.¹²

Mot slutten av 1830-tallet og utover 1840-tallet, samtidig som utvandringen øker i omfang, øker også flyten av amerikabrev til Norge. Amerikabrevene ble en viktig informasjonskanal. De kunne fortelle om opplevelser på overfarten, møte med Amerika og om frihet og likhet. De kunne sammenligne hjemlandet med det nye landet, og komme med anklager mot Norge og de sosiale og politiske forholdene der. Brevene inneholdt altså det «forfatteren» av brevet ønske å formidle om utvandringen. Om det var møtet med det nye landet, reisen eller kritikk og en slags begrunnelse for hvorfor man reiste var helt opp til hver enkelt brevskriver. Men innholdet i de første årene med amerikabrev bidro til et positivt bilde av Amerika hos det norske folk.¹³ Kunnskapen om «det løfterike landet» hjemme i Norge var liten.

Amerikabrevene ble dermed en viktig faktor for bildet som folk skapte seg om Amerika. Ettersom breva ofte beskrev landet i positivt lys, fikk folk en oppfattelse av større muligheter til å bedre livsvilkårene sine.¹⁴ Den store andelen brev med positive beskrivelser kan enkelt forklares med et forsvar av egen utvandring. Det var både mye kritikk og skepsis til migrasjon i Norge rundt 1840, og mange som reiste kunne det hende følte på et slags press for å lykkes. Å skrive tilbake om ulykke og andre omstendigheter eller opplevelser enn det de hadde reist for, ville være å beskrive sitt eget nederlag. Derfor var mange av brevene heller litt for optimistiske i sine beskrivelser.¹⁵

Men det kom også brev som beskrev den andre siden av utvandringen. Beskrivelser av en lang og slitsom reise, sykdom, varme og kulde, hardt arbeid og dødsfall. Jo flere år som gikk og jo flere som utvandret, jo mer nyansert ble beskrivelsene i brevene som kom tilbake til Norge. Flere følte seg nok lurt av tidligere amerikabrev som kan ha vært i overkant optimistiske, og hadde problemer med å finne seg til rette i sitt nye samfunn.¹⁶ Disse la da ikke skjul på hvordan de opplevde forholdene når de skrev hjem, og folk i Norge fikk to helt forskjellige beretninger å forholde seg til.

¹² Semmingsen, *Veien mot vest*, 183.

¹³ Semmingsen, *Veien mot vest*, 179.

¹⁴ Østrem, *Norsk utvandringshistorie*, 13.

¹⁵ Semmingsen, *Veien mot vest*, 183.

¹⁶ Semmingsen, *Veien mot vest*, 184.

Frem til den tidlige utvandringen startet på 1820-tallet var det lite som var nedskrevet i Norge. Musikk, informasjon, fortellinger, etikk osv. foregikk vanligvis muntlig. Kunnskapen om andre steder utenfor Norge, var liten. Med den økende trang eller ønsket om å utvandre, vokste også behovet for å kunne lese og skrive. Det ble mer nødvendig å kunne disse ferdighetene.¹⁷ Sammen med den voksende utvandringen på 1830-tallet, vokste strømmen av brev. En som nesten kan ses på som en pioner for amerikabrev, var Gjert Gregoriussen Hovland.¹⁸ De første kjente brevene fra Hovland stammer fra 1835 og han fortsatte å skrive i årene som fulgte. Hovlands brev ble transkribert i flere hundre kopier og ble spredt fra sted til sted. Brevene hans var typiske for amerikabrev på den tiden, med innhold i form av forhold, helse, hverdagen, mat, frihet osv. Han er også veldig spesifikk i sine gjenfortellinger, noe som gjorde det enklere for leseren å skape seg et realistisk bilde av det som ble formidlet i brevene.¹⁹ Noe som var med på å skille Hovland ut, var hans velskrevne brev som sammen med sine spesifikke og detaljrike beskrivelser fikk leseren til å sitte igjen med en følelse av at forfatteren var ansvarsfull og til å stole på.²⁰

Den store tilliten til brevene på landsbygda var avgjørende for amerikainteressen.²¹ Et stadig økende omfang ettersom årene gikk og flere utvandret, hvor både oppmuntringer og advarsler ble formidlet gjennom brevene. Selv om innholdet i brevene nå var mer nyansert med beretninger om de fleste sider av emigrasjonslivet, var fortellinger om muligheter og bedre vilkår fortsatt i flertall. Når myndighetenes økte skepsis og misnøye med utvandringen ble tydeligere, oppsto det en mistillit mellom den hverdagslige mann og styresmaktene i landet. I 1845 ble det lagt frem en kongelig proposisjon på stortinget, med hele 38 paragrafer som skulle være med på å regulere utvandringen. Paragrafene var et resultat av et ønske om en utvandringslov fra myndighetens side.²² Dette kan ses på som en reaksjon på den økende utvandringen, hvor amerikabrevene fikk mye større kredibilitet enn norske myndigheters advarsler, og paragrafene ble noe mer håndfast for styresmaktene for å forsøke bremse utvandringstrenden. Det skal nevnes at mange følte de nye lovene var for inngripende og det endte med at lovforslaget ble skåret kraftig ned.²³

¹⁷ Orm Øverland, *The Western Home: A Literary History of Norwegian America* (Northfield, Minn: The Norwegian American Historical Association, 1996), 19.

¹⁸ Øverland, *The Western Home*, 20.

¹⁹ Øverland, *The Western Home*, 22.

²⁰ Øverland, *The Western Home*, 23.

²¹ Semmingsen, *Veien mot vest*, 214.

²² Semmingsen, *Veien mot vest*, 162.

²³ Semmingsen, *Veien mot vest*, 167.

Brevene var altså en viktig informasjonskanal. De ga etter hvert store deler av det norske folk et innblikk i en emigrants mulige møter og opplevelser. De fortalte både om de positive og negative sidene, med primært størst omfang av positivitet. Dette ble med på å bidra at nordmenn dannet seg et positivt bilde av Amerika. Brevene var viktige både som en informasjonskanal, men også som en av de første informasjonskanalene. En kanal som var med på å bane vei for andre kilder til informasjon. Slik som amerikabøker og aviser.

Bøker

Samtidig som mengden brev økte ble flere lengre skriv om Amerika produsert. Såkalte amerikabøker. Disse var ofte mer utfyllende og kunne fungere mer som en håndbok for andre som hadde i tankene å utvandre.²⁴ Fordelen med amerikabøkene var deres oppbygning og bredde. De hadde ofte et litt annerledes mål enn et brev. De tidligere brevene inneholdt som oftest fortellinger om mer hverdagslige ting. Hvordan overfarten var, hvordan hverdagen var, familie, været, husdyr etc. Dette var nyttig informasjon i og for seg, men manglet både dybde og bredde. Derfor ble behovet for noe som kunne gi mer relevant og bedre informasjon mer og mer aktuelt. Et svar på dette ble amerikabøkene. Et aspekt med bøkene var at de ga et mer informativt bilde som i mindre grad skulle være farget av deres eget syn og meninger om utvandringen og Amerika. Dette viste seg å bli vanskelig å gjennomføre i praksis, noe man har flere eksempler på i forskjellige amerikabøker som ble trykket.

To personer som representerte hvert sitt ytterpunkt i opplevelingen av utvandringen og skrev om det, var Ole Rynning og Peter Testman. Jeg vil med deres publikasjoner forsøke å se hvordan to informasjonsskriv beskrev Amerika og opplevelsen av utvandringen på forskjellige vis.

Ole Rynning

Rynnings bok *Sandfærdig Beretning om Amerika, til Oplysning og Nytte for Bonde og Meningmand* fra 1838 skulle fungere som en slags håndbok for emigranter.²⁵ Ole Rynning glorifiserer ikke forholdene i Amerika, men forsøker å gi et reelt bilde av forholdene. Boken tar over 13 kapitler for seg alt fra hvor langt det er til Amerika, hvilken religion som blir praktisert til hvilket språk som blir brukt. Han gir et nyansert bilde med en klar holdning om at utvandring kan være egnet for de riktige samfunnsgruppene, mens andre burde holde seg borte, slik som alkoholikere, arbeidsuføre og doktorer og apotekere. De to sistnevnte siden

²⁴ Lovoll, *Det løfterike landet*, 19.

²⁵ Østrem, *Norsk utvandringshistorie*, 14.

Rynning mente en måtte kunne et håndverk for å klare seg i Amerika.²⁶ Nettopp evnen til å arbeide vektlegges av Rynning. I kapittel 11 i Rynnings bok, beskrives en passende utvandrer slik: «Efter alt, hvad jeg hidtil har erfaret, vil den arbeidsomme norske bonde eller haandværksmand ligesom den ordentlige handelskarl snart erhverve sig saa meget i Amerika, at han vil finde tilstrækkeligt udkomme».²⁷ Rynning var altså klar på at de som skulle utvandre burde være praktisk anlagte som en bonde som kunne dyrke jord, en smed som kunne smi utstyr og varer eller en handelskar som kunne drive handel for å forsørge seg selv. Hovedpoenget var at man burde besitte en ferdighet eller kunnskap som var relevant for å kunne overleve i Amerika, samtidig som en hadde arbeidsvilje i bunn. Som Ole Rynning skrev: «[...] i Amerika faaer man intet uden Arbeide».²⁸ Rynning som selv fant seg til rette i Amerika, beskriver gjennom boken sin et mer nøkternt bilde av settlerlivet. Han er ærlig på at det fins farer, sykdom og et tøft klima, samtidig som en er nødt til å arbeide hardt for å lykkes.

Peter Testman

Testman ga også ut en amerikabok i 1839, rundt samme tidsrom som Ole Rynning. Testmans bok har en annen tilnærming til amerikaferden. I motsetning til Ole Rynnings håndbok-format med tips og hjelp til kommende utvandrere, er Testmans bok en fortelling om hans utvandring og opplevelsene underveis. Han kommer i mindre grad med veiledning, men hans beretninger fungerer mer som en advarsel. I likhet med Rynning virker det ikke som Testman overdriver noen faser av opplevelsene. Han forteller om sine erfaringer på en nøktern måte og beskriver flere ting i et positivt lys. Et eksempel er når han nevner hva naturen har å tilby, da beskriver han en naturlig rikdom i form av forskjellig vilt året rundt og store mengder honning.²⁹ Uavhengig av dette er boka gjennomsyret av en frustrasjon og irritasjon over gjentagende skuffelser utfra hans forventninger til reisen. Virkeligheten viste seg å være langt tøffere og krevende enn Testmans oppfatning på bakgrunn av tidligere utvandrede og amerikabrev. Dette er hovedessensen i boken. Beskrivelser av en annen opplevelse ved utvandringen, noe annet enn en rose malt fortelling om uendelige muligheter, men heller et eksempel på at alle ikke nødvendigvis lykkes i Amerika. På bokens nest siste side er det tydelig hvilken oppfatning Testman sitter igjen med av utvandringen til Nord Amerika. Versjonen av boken

²⁶ Ole Rynningen, *Sandfærdig Beretning om Amerika, til Oplysning og Nytte for Bonde og Menigmand* (Christiania: Guldberg & Dzwonkowskis Officin af P.T. Malling, 1839), 31.

²⁷ Rynningen, *Sandfærdig Beretning om Amerika*, 28--29.

²⁸ Rynningen, *Sandfærdig Beretning om Amerika*, 31.

²⁹ Theodore C. Blegen, *Peter Testman's Account of His Experiences in North America* (Minnesota History 6, no. 2, 1925), 17. Hentet 4. Mai 2021 fra <http://www.jstor.org/stable/20140455>.

det siteres fra er en oversatt versjon gjort for Minnesota Historiske Samfunn ved hjelp av Gunnar J. Malmin.³⁰

[...] and if possible to convince them that the North American states are far from offering their new immigrants all the advantages of which so many like to dream after they have been humbugged by several encouraging and alluring, but incorrect, descriptions of the fate and present circumstances of the earlier emigrants.³¹

Peter Testman sier rett ut at man har blitt lurt av oppmuntrende og lokkende beskrivelser om nåværende og tidligere utvandedes omstendigheter, som ikke stemte. Boken er et forsøk på å gi et mer korrekt bilde av Nord Amerika og reisen dit. De var ikke gullbelagte gater, reiser var slitsomme og kostbare og både klima og sykdom var en stor utfordring. Noe som er viktig å forstå når en leser beretningene til Testman er at alt ble skrevet etter hans hjemkomst. Hans reise følte nok som et nederlag og han følte muligens at han hadde blitt ført bak lyset av beretningene om Amerika før hans egen utvandring. Dette kan fort ha farget hans gjenfortelling av reisen. I tillegg reiste han til et av de minst suksessrike settlementene i vesten.³²

Gjennom disse to bøkene får vi et innblikk i utvandring fra en som har lyktes og en som har mislyktes. Begge gjengir sine oppfatninger av reisen, hverdagen og forholdene, men med ulike opplevelser av det hele. Rynning som ikke la skjul på vanskelighetene som kunne oppstå, men likevel var optimist og positiv til å utvandre. Testman som ankom det minst suksessrike settlementet i vesten og bare tilbragte seks måneder der før han valgte å dra hjem til Norge. Dette farget nok hans pessimistiske gjenfortelling av reisen, noe som ikke er så rart fra en sliten mann som har opplevd et stort personlig nederlag. Disse bøkene er eksempler på motstridene informasjonskilder det norske folket måtte forholde seg til.

Aviser

Ettersom utvandringen tok seg opp etter 1836, økte debatten hjemme i Norge også i omfang. Her ble avisene viktige debattorgan. Avisene som etter hvert ble gjennomsyret av negativ propaganda mot utvandring, klarte likevel ikke endre forestillingene folk hadde om Amerika.³³ Det bør nevnes at norske styresmakter tidlig i perioden ikke stilte seg helt imot utvandringen, men forsøkte fra 1837 å skaffe seg flere opplysninger om utvandrerne og deres

³⁰ Blegen, *Peter Testman's Account of His Experiences in North America*, 3.

³¹ Blegen, *Peter Testman's Account of His Experiences in North America*, 23.

³² Blegen, *Peter Testman's Account of His Experiences in North America*, 3.

³³ Østrem, *Norsk utvandringshistorie*, 16.

grunner. Styresmaktene var av den oppfatning at de ikke skulle gripe inn og nekte norske statsborgere å reise, i hvert fall ikke så lenge omfanget var så lite.³⁴ Et Norge hvor liberalismen var på vei frem, følte ikke de hadde noe rett til å hindre individer å forsøke lykken i et fremmed land. Dette i kontrast til tidligere hvor utvandring ble sett på som et rømningsforsøk, hvor man forsøkte rømme landet og sine arbeidsoppgaver.³⁵ Men et norsk samfunn i endring gjorde at forutsetningene lå til rette for utvandringsfenomenet som var i gang.

Selv om norske aviser oftest stilte seg negative til utvandringen, fantes det et unntak. En av hovedpersonene i amerikadiskusjonen, Johan Reinert Reiersen, var redaktør i Christiansandsposten. Reiersen startet Christiansandsposten i 1839, og i motsetning til andre norske aviser ble denne et forum for utvandringsdiskusjonen.³⁶ Han var meget amerikavennlig og uttrykte dette i avisen sin. Dette førte han raskt på vonsiden til de fleste norske avisredaktører. Reiersen som var en ivrig liberal, brukte utvandringen aktivt i sin politikk. Han tok det på sine egne skuldre å samle informasjon om Amerika, forholdene der, og gjennom avisen sin meddele dette. Samtidig som han var positivt innstilt til de som ville utvandre og Amerika generelt, beskrev han Norge og situasjonen hjemme med lite optimisme.³⁷ Dette førte til sterke reaksjoner fra andre skrifter og aviser som *Den Constitutionelle* og *Morgenbladet*, men Reiersen hadde ingen problemer med å angripe og jobbe mot hovedstadspressen.³⁸ Selv om Reiersen var en mann med ben i nesa og vilje og lyst til å arbeide for de som ønsket å utvandre, kjente han nok på de store kreftene som motarbeidet ham. Han beskrev tankene om sin egen utvandring slik i *Behind the Scenes of Emigration: A Series of Letters from the 1840's*: «I det øyeblikket han befant seg om bord i et skip med kurs for Amerika, ville han føle seg som en frigjort fange som endelig hadde sluppet fri fra en trang fengselscelle».³⁹ Det kan altså virke som at tilværelsen hans i Norge bar preg av kampen for utvandring. Dette førte til at Reiersen selv utvandret til Amerika i 1843. Denne reisen resulterte i boken *Veiviser for Norske Emigranter til De forenede Nordamerikanske Stater og Texas* i 1844.⁴⁰ En amerikabok av samme slag som allerede omtalte Ole Rynning, som også ble ivrig lest hjemme i Norge ettersom Reiersen var et kjent navn. Reiersen ble

³⁴ Semmingsen, *Veien mot vest*, 152—153.

³⁵ Semmingsen, *Veien mot vest*, 153.

³⁶ Semmingsen, *Veien mot vest*, 202.

³⁷ Semmingsen, *Veien mot vest*, 204.

³⁸ Semmingsen, *Veien mot vest*, 205.

³⁹ Her sitert fra Nerheim, *I hjertet av Texas*, 97.

⁴⁰ Lovoll, *Det løfterike landet*, 19.

boende permanent i Amerika fra 1845, men fortsatte likevel å publisere et mindre skrift hver måned kalt *Norge og Amerika*, som opprettholdt hans positive innstilling for utvandring.⁴¹

Reiersen var altså en meget aktiv karakter i utvandringsdiskusjonen i Norge. Han bidro både med avis og bok til støtte for de som ønsket å utvandre, og satte punktum for det hele ved å selv slå seg ned over Atlanterhavet.

Det var ikke bare i Norge aviser ble produsert og lest. Norsk-amerikanske aviser ble etter hvert utbredt i Amerika. Det hele startet med den ukentlige publikasjonen *Nordlyset* i 1847 som ble publisert fra Wisconsin.⁴² Det kan nevnes at tidligere samme år kom avisen *Skandinavia* ut, men denne var en norsk-dansk avis, og vi regner dermed *Nordlyset* som den første norsk-amerikanske publikasjonen.⁴³ Selv om dette ble starten på noe som ville resultere i flere hundre forskjellige norsk-amerikanske publikasjoner i de kommende tiårene, lyktes ikke *Nordlyset* i særlig grad. I 1850 endret avisen navn til *Democraten* som ikke fikk nok støtte og la ned i oktober 1851.⁴⁴ Likevel markerte dette starten på en utvidelse av den norske pressen, og kan ses på som en internasjonal kulturbro. De mange avisene som senere dukket opp og fikk et bredere fotfeste og leserskare, som *Decorah Posten*, nådde både lesere i Amerika og Norge, og ble en sentral informasjonskanal.⁴⁵ Samtidig som det norske språket ble tatt vare på, så fungerte avisene i Amerika også som en lenke til det gamle landet parallelt med at det ga tilgang til det nye. For mange av immigrantene i Amerika var det en utfordring å skaffe seg forståelse og kunnskap om mange forskjellige aspekter ved deres nye hjemland. En av faktorene som for mange spilte inn på denne utfordringen var språkbarrieren. Gjennom disse norsk-amerikanske publikasjonene fikk immigrantene informasjon om alt fra styresmaktene til jordbruk.⁴⁶ Det ble en informasjonskanal for de som allerede var utvandret og som trengte hjelp og råd om de mange ulike utfordringene i deres nye hjemland, på deres eget morsmål.

Aviser ble en viktig informasjonskanal både hjemme i Norge og i Amerika. Norske aviser som med en tydelig negativ holdning til utvandringen, publiserte amerikabrev, debatterte utvandringen og publiserte tekster fra de norsk-amerikanske avisene, bidro til større informasjonsstrøm til det norske folk. Norsk-amerikanske aviser ble en ny informasjonskanal

⁴¹ Semmingsen, *Veien mot vest*, 206—207.

⁴² Odd Sverre Lovoll, *Norwegian Newspapers in America: Connecting Norway and the New Land* (Oslo: Scandinavian Academic Press, 2012), 10.

⁴³ Lovoll, *Norwegian Newspapers in America*, 10.

⁴⁴ Lovoll, *Norwegian Newspapers in America*, 12.

⁴⁵ Østrem, *Norsk utvandringshistorie*, 83.

⁴⁶ Lovoll, *Norwegian Newspapers in America*, ix—x.

for emigrantene, samtidig som det ble en uvurderlig kilde til kunnskap og nyttige tips. De nye publikasjonene gjorde det enklere å skape en tilhørighet til sitt nye hjemland, samtidig som man beholdt den norske identiteten. De fikk en sentral rolle i å anføre den norske kulturen sammen med den amerikanske.⁴⁷

Hjemvendte emigranter

Remigrasjon var en viktig informasjonskilde gjennom hele utvandningsperioden, men først ved slutten av 1800-tallet ble det virkelig utbredt.⁴⁸ Det betyr ikke at hjemvendte migranter ikke var viktige kilder til informasjon i pionerperioden. Det fantes flere hensikter med å reise hjem til Norge igjen. Noen lyktes ikke og reiste hjem til det kjente, de som hadde midlene kunne reise hjem på besøk og noen hadde som arbeid eller oppgave å reise hjem for å «reklamere» for utvandring. Alle tre kunne fungere som informasjonskanaler. Han som flyttet hjem for godt, var ofte en negativ kanal, mens de to andre ønsket å ofte å inspirere andre til å komme etter. En fellesnevner for de tre, var at de ble en ny form for kobling mellom landa på hver sin side av Atlanterhavet.⁴⁹ Informasjon om utvandringen kunne formidles på en helt annen måte, en mye mer intim måte, hvor nordmenn kunne få svar på mer spesifikke og personlige spørsmål direkte fra en hjemvendt emigrant.

Noen personer skilte seg ut som veivisere i utvandningsdiskusjonen. Den kanskje viktigste personen var mannen ved navn Cleng Peerson, kjent som den norske emigrasjonens far.⁵⁰ Han var personen som orkestret og tilrettela for den første utvandrergruppen som dro med skipet *Restoration* i 1825. Peerson tok på seg oppdraget med å reise til Amerika for å undersøke forholdene og gjøre nødvendige forberedelser før gruppen bestemte seg for å emigrere. Han kom med lovende tilbakemeldinger når han returnerte til Norge i 1824, før han igjen dro tilbake til Amerika. Han tok seg av flere nødvendige affærer, slik som oppsettet av et fellesthus for migrantenes første vinter, kjøp av land og mottakelse av dem når de ankom New York.⁵¹ Peersons innsats for utvandring fortsatte utover både 1830 og 1840-tallet, og han var en «ferdamann» hele sitt voksne liv. Når nykommere eller andre var misfornøyde med forholdene, tok ofte Peerson på seg å lete etter nytt og bedre land å bosette seg. Dette hendte blant annet i 1837 da nykommerne i Fox River var utilfredse med landet de fikk tilbudt. Peerson som hadde stor erfaring med Amerika, reiser i landet og språket, fikk dermed

⁴⁷ Østrem, *Norsk utvandningshistorie*, 83.

⁴⁸ Østrem, *Norsk utvandningshistorie*, 48.

⁴⁹ Østrem, *Norsk utvandningshistorie*, 49.

⁵⁰ Nerheim, *I hjertet av Texas*, 42.

⁵¹ Nerheim, *I hjertet av Texas*, 44.

oppgaven med å finne noe bedre.⁵² Han kan kalles for en Amerika-agent. Han reiste flere ganger mellom Norge og Amerika og ble på denne måten en informasjonskanal begge veier. Han var ikke alene om å være en slik Amerika-agent, dette begrepet kan bli brukt på flere under masseutvandringen som senere oppsto.⁵³

Samtidig som personer som Cleng Peerson returnerte med råd, entusiasme og hensikt om å reise tilbake til Amerika, var det personer som kom hjem med hensikt om å bli. Personer som ikke lyktes og ofte følte seg ført bak lyset av amerikabrev og tidligere utvandrere, som nettopp Peerson. En av disse var allerede omtalte Peter Testman, men han var bare et av flere eksempler på misfornøyde utvandrere. Sjur Håheim er enda et eksempel på en hjemvendt emigrant som ikke fant lykken i Amerika. Han gjorde som Testman og ga ut en liten bok hvor han frarådet andre fra å emigrere.⁵⁴ Håheim som dro i 1836, skrev hjem til biskopen i Bergen i 1839, hvor han anklaget brevene til Hovland for å være misvisende. Det skal sies at Håheim ble værende i Amerika betraktelig lengre en Testman. Han skrev ikke boken sin før 1842, etter flere år i på andre siden av Atlanteren.⁵⁵ Boken berettiget om de heller triste omstendighetene norske emigranter befant seg i. Norske myndigheter som nå tydelig var mot utvandringen, forsøkte bruke Håheim og hans lille bok for det den var verdt. De fikk den trykket i aviser og promoterte Håheim og hans nye syn på Amerika etter sin mislykkede utvandring. Dette resulterte i at Håheims troverdighet sank hos nordmenn som vurderte å emigrere. Styresmaktens negative holdning til utvandringen hadde ført til at mange nordmenn ikke lyttet til eller trodde på mye av det som ble formidlet.⁵⁶

Det var altså stor forskjell på hvordan hjemvendte emigranternes beretninger ble mottatt hjemme i Norge. Cleng Peerson og Gjert Hovland ble populære talsmenn, mens Sjur Håheim mistet mesteparten av sin troverdighet. Dette til tross for at alle tre sine beretninger nok stemte overens med virkeligheten og opplevelsen av deres reise. De forskjellige beretningene viser at utvandringsdebatten ikke bare var enveiskjørt, men hadde flere aspekter og utfordringer.

Forholdene i Norge

Samtidig som nordmenn stadig fikk større innsikt i forholdene i Amerika gjennom amerikabrev, bøker og hjemvendte emigranter, var ikke dette det eneste som påvirket deres

⁵² Semmingsen, *Veien mot vest*, 54.

⁵³ Østrem, *Norsk utvandringshistorie*, 103.

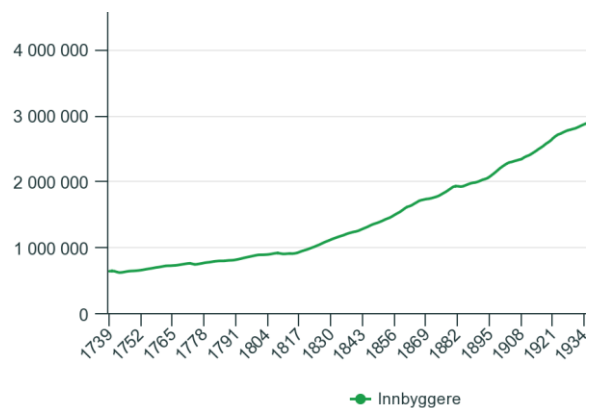
⁵⁴ Østrem, *Norsk utvandringshistorie*, 14.

⁵⁵ Øverland, *The Western Home*, 24.

⁵⁶ Øverland, *The Western Home*, 24.

valg om å emigrere. Norge var i sterk utvikling på 1800 og 1900-tallet. Utviklingstrekk som en sterk befolkningsvekst etter Napoleonskrigene og mekanisering i jordbruket som førte til større konkurranse og sentralisering. Disse førte til flere utfordringer for mange. Religion var også et aspekt. Amerika med religionsfrihet, i motsetning til Norge med strenge bestemmelser, var utslagsgivende for de første som emigrerte i 1825. Sett bort fra disse var ikke religion en dominerende faktor for videre utvandring.⁵⁷

Når Napoleonskrigene kom til en slutt, ble det starten på en befolkningsvekst i Norge. Hjemvendte soldater og fanger og lysere tider i møte førte til flere ekteskap og fødsler over en kort periode. Medisin, hygiene og sanitær fikk stor innvirkning. Vaksiner mot blant annet kopper ble tilgjengelig, legevitskapen ble bedre og hygieniske forhold i spesielt byene ble forbedret. Bedre transportmuligheter for mat, sammen med en økt og sikrere produksjon, gjorde Norge mindre utsatt for matmangel.⁵⁸

Figur 1. Befolkningsvekst i Norge
Kilde: Befolkning, Statistisk sentralbyrå, 2021.

Grafen til høyre viser befolkningsøkningen som starter rundt 1815, året etter Napoleonskrigene.⁵⁹ Samfunnets utvikling klarte ikke holde følge med befolkningsveksten, hovedsakelig i andre halvdel av 1800-tallet, noe som gjorde at flere fikk problemer med å se en måte å livberge seg på i fremtiden. Dette gjaldt spesielt i jordbruket.⁶⁰

I første halvdel av 1800-tallet var fortsatt jordbruksnæringen den dominerende i Norge. Samtidig som den norske befolkningen økte måtte gårdsbrukene fordeles på flere. Fra 1850 til 1870 årene foregår det en mekanisering av jordbruket. Dette resulterte i mer effektivt jordbruk, som igjen gjorde behovet for arbeidskraft mindre. Et mindre behov for arbeidskraft samtidig som en sterk befolkningsvekst finner sted, blir en utløsende årsak til at noen beveger seg mot byene og industrialiseringen, og andre bestemmer seg for å søke lykken i Amerika. Men det kan også ses i et litt annerledes lys. Som nevnt var det store endringer i bondesamfunnet fra midten av 1800-tallet. «Det store hamskiftet» blir disse endringene kalt.⁶¹

⁵⁷ Jan Eivind Myhre, «Utvandring fra Norge,» Hentet 14. mai 2021 fra <https://www.norgheshistorie.no/industrialisering-og-demokrati/1537-utvandring-fra-norge.html>.

⁵⁸ Semmingsen, *Veien mot vest*, 220—221.

⁵⁹ «Norges befolkning,» Hentet 14. mai 2021 fra <https://www.ssb.no/befolkning/faktaside/befolkningen>.

⁶⁰ Fritz Hodne, *Norges økonomiske historie 1815-1970* (Oslo: Cappelen, 1981), 37.

⁶¹ Inga Berntsen Rudi, «Det store hamskiftet,» Hentet 14. mai 2021 fra <http://www.kildenett.no/portal/artikler/2008/1201607596.58>.

Med økende industri og handel, økte sentraliseringen inn til byene også. Dette resulterte i økt etterspørsel for landbruksprodukter i byene. Med økt etterspørsel og oppgangstider både på avlinger og jord og kornpriser på 1850-tallet, ble mange bønder trygge på at nye og større investeringer var et klokt valg. Mange tok dermed opp lån for å ha råd til disse investeringene. Når det så i 1860-årene ble nedgangstider fikk mange problemer med å nedbetale sin nye gjeld. Svaret ble for mange å flytte bort fra bygdene og for noen dra helt til Amerika. Dette førte til nye problemer i jordbruket. Man ble nødt til å effektivisere ved å mekanisere, noe som førte til mindre behov for arbeidskraft. Resultatet ble overskudd på arbeidskraft, og flere var nødt til å se seg om etter bedre muligheter.⁶² Her ble nok Amerika et alternativ for mange. Et eksempel i et brev sendte fra Norge, kan vi lese hvordan Ole Jakobsen Lurfald beskriver omstendighetene hjemme i Norge for sin sønn i Amerika. Brevet er datert til 9. mai 1868:

Tidene er ikke bedre nu i Norge end da Du reiste. Her er mange som har spillet falit og flere bliver det til enhver tid, og her er mange folk som gaar ledige og ikke for arbeide. Ja, Du er lykkelig Du som er kommen til Amerika, det staar tilbage for os.⁶³

Brevet forklarer at forholdene i Norge ikke var bedret siden sønnen, Ole Olsen Lurfald, utvandret. Far beskriver videre at mange har gått konkurs, og det blir flere av dem for hver dag, samtidig som folk går arbeidsledige. I sitatets siste setning får vi et eksempel på synet mange bønder satt med hjemme i Norge. Ole Jakobsen skriver at sønnen som er kommet til Amerika er lykkelig, mens det samme ikke kan sies om dem. Dette viser et syn som ble mer og mer utbredt utover perioden med utvandring. Amerika betydde fremgang og muligheter, mens å bli værende i Norge betydde vanskeligheter og få muligheter.⁶⁴

Men i perioden som er i fokus i denne bacheloroppgaven, 1825 til 1865, har ikke «det store hamskiftet» og en norsk industriell revolusjon virkelig kommet i gang. Modernisering kan ses på som en medvirkende årsak til utvandring, men ikke for de første bølgene med utvandrere som dro, da Norge fortsatt var et førindustrielt samfunn.⁶⁵ Derimot kan vi som nevnt se på moderniseringen og effektiviseringen av landbruket som et resultat av økt utvandring.⁶⁶

⁶² Rudi, «Det store hamskiftet».

⁶³ Else Braut og Randi Holen Hoff, red. *Brev hjemmefra: brev fra Norge til utvandrere, 1840-1960* (Oslo: Solum forlag, 1997), 263.

⁶⁴ Semmingsen, *Veien mot vest*, 179—180.

⁶⁵ Inga Berntsen Rudi, «Utvandringen til Amerika,» Hentet 14.mai 2021 fra <https://ndla.no/nb/subject:9/topic:1:182163/topic:1:183640/resource:1:137827?filters=urn:filter:a8269ec3-1ddd-4929-bdeb-b27067c5d1c1>.

⁶⁶ Østrem, *Norsk utvandringshistorie*, 37.

Norge som gikk fra et standssamfunn til et klassesamfunn, opplevde store reformer og omveltninger både politisk og næringsmessig. Spesielt bøndene følte de ikke fikk den plassen de fortjente i politikken, og på 1800-tallet skjedde det store omveltninger.⁶⁷ Allerede i 1833 var det for første gang flertall av bønder på stortinget, og i 1830-årene kan vi snakke om starten på en bondepolitikk.⁶⁸ Til tross for bøndenes politiske innsats, var det de som i størst grad kjente på det norske samfunnets konstante endring utover 1800-tallet.

Befolkningsøkning, et jordbruk som gikk fra selvforsyning til salg, modernisering, opptakt til industrialisering, byer med sterk tilvekst og en økende utvandring, er bare noen eksempler.⁶⁹ Og disse endringene gikk ofte utover bøndene.

Push eller pull

Push eller pull modellen kan ses på som flere modeller og som en avansert teori.⁷⁰ Den kan også brukes på en enklere måte for å se på hvilke aspekter som bidro mest til at noen tok valget om å emigrere. Det er den enkle tilnærmingen jeg vil bruke for å se litt nærmere på hva som var mest utslagsgivende for utvandringen. Hva var det som presset(push) nordmenn til å utvandre, og hva var lokkende(pull).

Først vil jeg ta for meg hva som var en push-faktor. Et push kommer fra hjemlandet og er på grunn av dets negative egenskaper.⁷¹ Det kan være så mangt, og hva som oppfattes som et push kan variere fra individ til individ og fra gruppe til gruppe. Typiske former for push kan være sterk befolkningsvekst, lite mat og fattigdom.⁷² I Norge spilte befolkningsveksten en sentral rolle som pushfaktor, særlig innen jordbruket. Vi kan si at utvandringen var en nødvendig reaksjon på den store befolkningsveksten, og som var med på å utligne befolkningsutviklingen i landet.⁷³ I den første utvandringsgruppen i 1825 har vi en klar push-faktor. I Norge var de av oppfatningen av at flere av de 52 om bord *Restauration* var fra kvekermenigheten, en menighet som fikk lite toleranse fra norske myndigheter.⁷⁴ Etter flere konflikter med norske styresmakter og statskirke, samt kontakter med likesinnede i Amerika, ble avgjørelsen tatt om å emigrere. Her blir vanskelighetene med norske myndigheter og mangelen på religionsfrihet en pushfaktor for Kvekerne. Et annet eksempel var gjeld. Som

⁶⁷ Bjørg Seland, «Bønder i opposisjon: Politisk profil, organisatoriske linjer,» i *Opprør og opposisjon under enevelde og demokrati*, red. Bjørg Seland (Kristiansand: Cappelen Damm Akademisk, 2017), 100.

⁶⁸ Marit Løyland, «Oppreist og oppgjer: Rettsmateriale etter lofthusuroa,» i *Opprør og opposisjon under enevelde og demokrati*, red. Bjørg Seland (Kristiansand: Cappelen Damm Akademisk, 2017), 90.

⁶⁹ Seland, «Bønder i opposisjon,» 97.

⁷⁰ Østrem, *Norsk utvandringshistorie*, 90.

⁷¹ Thor Indseth, «Forestillinger om Amerika i Norge» (Masteroppgave, Universitetet i Oslo, 2006), 3.

⁷² Østrem, *Norsk utvandringshistorie*, 90.

⁷³ Østrem, *Norsk utvandringshistorie*, 36.

⁷⁴ Semmingsen, *Veien mot vest*, 12–13.

nevnt tidligere tok mange bønder dyre lån under oppgangstiden på 1850-tallet. Når det da ble nedgangstider, slet flere med å nedbetale disse lånene, og emigrasjon kunne da bli en rømningsvei.⁷⁵

I motsetning til push, så representerer pull et steds gunstige egenskaper, noe som trekker migranten til seg.⁷⁶ Pull-faktorer tilsier ofte lettere tilgang til ting som er høyt verdsatt hos emigranten. Dette kunne være bedre muligheter for arbeid, lønn, bosted og religionsutøvelse. Forestillingen mennesker dannet seg om Amerika ble en pull-faktor i seg selv.

«Amerikafeberen» bidro til en glorifisering av forholdene, hvert fall i starten. Positive og til tider i overkant optimistiske beretninger i amerikabrev som fikk mye oppmerksomhet og troverdighet, var også med på å øke pull-faktoren for mange nordmenn. Selv om det etter hvert ble mange pull-faktorer, var det fortsatt store kostnader knyttet til utvandringen. To kostnadsgunstige alternativ ble løsningen for flere, «prepaid tickets» og Homestead Act. «Prepaid tickets» var reisepenger fra Amerika som skulle betales tilbake når emigranten kom frem, dette ga flere ressursvake en mulighet til å reise.⁷⁷ Homestead Act var den amerikanske regjeringens forsøk på å befolke flere områder. Løsningen ble i 1862 å tilby ca. 640 mål land gratis. Eneste forutsetningen var at mottaker bodde der i fem år og samtidig tok vare på, kultiverte og forbedret området.⁷⁸ Flere slike alternativ gjorde pull-faktoren enda sterkere. Når utvandring utover 1800-tallet vokste i omfang, ble det etter hvert en sannhet at nesten alle familier på den norske landsbygda var i slekt med, eller kjente noen, i Amerika.⁷⁹ Denne personlige kjennskapen på den andre siden av Atlanterhavet, var nok for mange en pull-faktor. I særlig grad om det kom brev med positive beretninger ville dette være en pull-faktor, ettersom du fikk en beskjed om noe kjent og trygt som ventet på deg med bedre fremtidsutsikter.

Det er viktig å forstå at disse faktorene arbeider sammen. Ingen utvandrer uten håp og tro om noe tilsvarende eller bedre i den andre enden.⁸⁰ Samtidig så utvandrer særs få om forholdene der de er oppleves tilstrekkelige, da må det være en push-faktor i form av tvang eller nød. Hvilke av de to faktorene som hadde størst innvirkning på utvandringen i 1825-1865, var avhengig av individets problemer eller ønsker. Til tross for ulik motivasjonsbakgrunn er det

⁷⁵ Semmingsen, *Veien mot vest*, 31.

⁷⁶ Indseth, «Forestillinger om Amerika i Norge,» 3.

⁷⁷ Lovoll, *Det løfterike landet*, 23.

⁷⁸ Lovoll, *Det løfterike landet*, 84—85.

⁷⁹ Semmingsen, *Veien mot vest*, 7.

⁸⁰ Ingrid Semmingsen, *Veien mot vest – annen del: Utvandringa fra Norge 1865-1915* (Oslo: H. Aschehoug & co. (W. Nygaard), 1950), 232.

enighet blant forskere at den sterke fristelsen fra Amerika hadde større innvirkning enn kreftene som presset utvandrerne ut. Harry Jerome sa: «The pull is a greater influence than the push».⁸¹ Pull-faktoren hadde større påvirkning en push-faktoren. Ideen om Amerika som «mulighetenes land» og «det løfterike landet» fikk altså så sterkt fotfeste i det norske folks bevissthet at «drømmen om Amerika» ble for mange den sterkeste trekkfaktoren.

Konklusjon

Hvorfor hadde mange et bilde av Amerika som mulighetenes land, og hva skapte dette bildet? Gjennom denne oppgaven har jeg sett på både flere sentrale informasjonskanaler og forutsetninger for og ved utvandring i forsøk på å danne et bilde som kan besvare dette spørsmålet. Gjennom brev, bøker, aviser og hjemvendte emigranter har vi sett på sentrale informasjonskanaler nordmenn fikk tilgang til. Jeg har sett på sentrale utviklingstrekk i det norske samfunnet som for mange ble utslagsgivende for om de valgte å utvandre eller ikke. Til slutt gikk vi kort gjennom push og pull-faktorer og hvordan disse var avgjørende for utvandringen.

Med mitt arbeid med tekstanalyse er det blitt klart at de ulike informasjonskildene var avgjørende for synet nordmenn fikk av Amerika. Spesielt amerikabrevene bidro til dette, i pionerperioden påvirket disse mulige emigranternes syn på Amerika. Som en av de tidligste informasjonskanalene fungerte brevene nesten som en undergrunnskilde til informasjon som var effektiv. Brevene kom ofte fra familie eller kjente og fikk dermed stor kredibilitet samtidig som myndighetens advarsler fikk mindre og mindre troverdighet.⁸² Brevene beskrev i tillegg Amerika samlet som bedre enn Norge. Brevene gjorde også oppfattelsen av avstanden mindre. Nordmenn fikk for første gang et kommunikasjonsnettverk utenfor egne landegrenser. At de klarte å holde kontakten med kjente og kjære over så lange avstander var nok med på å gjøre oppfattelsen av avstanden mye mindre. Personer som gjorde seg kjente navn fra kampen for utvandring som Rynning, Hovland og Reiersen, fikk også veldig stor kredibilitet, og ble viktige kilder til informasjon på slutten av 1830 og utover 1840-tallet.⁸³ Deres ærlige og nøkterne beskrivelser var med på å gi en mer riktig fremstilling av forholdene, slik som Amerikas barske og utfordrende natur og sykdom. Gjennom disse fikk folk mye klarere bevis for amerikanske forhold, og kredibiliteten til disse var med på å trygge

⁸¹ Her sitert fra Semmingsen, *Veien mot vest*, 223.

⁸² Øverland, *The Western Home*, 20.

⁸³ Semmingsen, *Veien mot vest*, 213—214.

mange usikre sinn. Bøkene og avisene blir så en utvidelse av brevene. De bidrar med mer informasjon, og ofte om nye eller sjeldnere diskuterte tema. Oppblomstringen av aviser på begge sider av Atlanterhavet bidro så som en kulturell bro som var aktiv på begge sider.

Brevene var små nettverk, som ved sin spredning klarte prege og samle folk. Amerikabrevene ble helt avgjørende for utvandringen fra Norge. Når du da i tillegg fyller på med mer utdypende og spørrende kilder som bøker og aviser, og mer personlige og intime kilder som hjemvendte emigranter, kan summen forklare hvor bilde av Amerika kom fra.

Samtidig er det utviklingstrekk i Norge som gjør at en del av befolkningen ikke nødvendigvis ser en fremtid, derfor ble Amerika enda mer aktuelt for mange. Det at ideen om Amerika slik den manifesterte seg hos mange skjedde samtidig som samfunns, nærings og befolkningsutviklingen bevegde seg i en ny retning, var en «heldig» tilfeldighet. Det var ikke åpenbart at Amerika skulle bli et så sterkt alternativ til Norge. Så må det påpekes at når utvandringen var i gang, så spilte et norsk samfunn i rask og sterk endring inn på hvorfor og hvor mange som utvandret.⁸⁴

Pull-faktoren blir gitt størst påvirkningskraft, samtidig som det utover 1800-tallet bare ble flere av dem. Når du slår sammen informasjonskanaler som brev, aviser og bøker med tilretteleggelse i form av «prepaid tickets» og Homestead Act er det naturlig å trekke slutningen om at disse, sammen med flere, var av en mer avgjørende natur enn push-faktorene hjemme i Norge.⁸⁵

Utvandringen til Amerika fra Norge mellom 1825-1865 vokste altså på grunn av forholdene hjemme i Norge samtidig som en forestilling om Amerika som mulighetens land fikk rot i flere og flere sine tanker. At mye av informasjonen som var i fokus, slik som hverdagen og jordbruk, var enkelt for nordmenn å relatere til, kan ha bidratt til en mindre skremmende oppfattelse av det å emigrere. Det var en trygghet i at det som mest sannsynlig møtte dem i Amerika var noe de allerede hadde kjennskap til og som mange så på som sin fremtid uavhengig om de utvandret eller ikke. I denne konklusjonen må vi forstå at det var et samspill av ulike grunner og forhold som skapte bildet av Amerika og presset frem en beslutning.⁸⁶ Brevene vil jeg hevde stod i en særstilling, både på grunn av omfang, men også på grunn av den folkelige tilnærmingen. Uten disse og deres optimistiske beretninger, kanskje særlig i

⁸⁴ Semmingsen, *Veien mot vest*, 236—237.

⁸⁵ Semmingsen, *Veien mot vest*, 223.

⁸⁶ Semmingsen, *Veien mot vest*, 219.

starten, er det ikke sikkert bildet av Amerika hadde blitt som det ble. Et norsk samfunn i utvikling som gikk på bekostning av særlig noen grupper mennesker, og en økt mistillit til aviser og myndighetene fra disse menneskene, bidro til å styrke påvirkningskraften til informasjonskanalene som var positive til å utvandre. Disse informasjonskanalene fikk dermed en enorm påvirkningskraft og kan ses på som en avgjørende faktor for hvorfor mange fikk en oppfattelse og drøm om Amerika som «mulighetenes land». Kildene sammen med en voksende eventyrlyst gjorde at tankene for mange skapte det bildet som var mest ønskelig, og det var nettopp Amerika som «mulighetenes land».

Illustrasjonsliste

Figur 1: Graf over befolkningsveksten i Norge fra 1739 til 1934. *Norges befolkning*, Hentet fra Statistisk sentralbyrå 14. mai 2021 <https://www.ssb.no/befolkning/faktaside/befolkningen>.

Litteraturliste

Primærkilder

Blegen, Theodore C. *Peter Testman's Account of His Experiences in North America*. Minnesota History 6, no. 2, 1925. Hentet 4. mai 2021 fra <http://www.jstor.org/stable/20140455>.

Braut, Else og Randi Holen Hoff, red. *Brev hjemmefra: brev fra Norge til utvandrere, 1840-1960*. Oslo: Solum forlag, 1997.

Rynning, Ole. *Sandfærdig Beretning om Amerika, til Oplysning og Nytte for Bonde og Menigmand*. Christiania: Guldberg & Dzwonkowskis Officin af P.T. Mallings, 1839.

Sekundærkilder

Berntsen Rudi, Inga. «Det store hamskiftet.» Hentet 14. mai 2021 fra <http://www.kildenett.no/portal/artikler/2008/1201607596.58>.

Berntsen Rudi, Inga. «Utvandringen til Amerika.» Hentet 14. mai 2021 fra <https://ndla.no/nb/subject:9/topic:1:182163/topic:1:183640/resource:1:137827?filters=urn:filter:a8269ec3-1ddd-4929-bdeb-b27067c5d1c1>.

Hodne, Fritz. *Norges økonomiske historie 1815-1970*. Oslo: Cappelen, 1981.

Indseth, Thor. «Forestillinger om Amerika i Norge.» Masteroppgave, Universitetet i Oslo, 2006.

Lovoll, Odd Sverre. *Det løfterike landet*. Norge: Universitetsforlaget, 1983.

Løyland, Marit. «Oppreist og oppgjør: Rettsmateriale etter lofthusuroa.» i *Opprør og opposisjon under enevelde og demokrati*, redigert av Bjørg Seland, 67-93. Kristiansand: Cappelen Damm Akademisk, 2017.

Myhre, Jan Eivind. «Utvandring fra Norge.» Hentet 14. mai 2021 fra <https://www.norgeshistorie.no/industrialisering-og-demokrati/1537-utvandring-fra-norge.html>.

Nerheim, Gunnar. *I hjertet av Texas: Den ukjente historien om Cleng Peerson og norske immigranter i Texas*. Bergen: Fagbokforlaget, 2020.

Seland, Bjørg. «Bønder i opposisjon: Politisk profil, organisatoriske linjer.» i *Opprør og opposisjon under enevelde og demokrati*, redigert av Bjørg Seland, 95-131. Kristiansand: Cappelen Damm Akademisk, 2017.

Semmingsen, Ingrid. *Veien mot vest – annen del: Utvandringa fra Norge 1865-1915*. Oslo: H. Aschehoug & co. (W. Nygaard), 1950.

Semmingsen, Ingrid. *Veien mot vest: Utvandringen til Amerika 1825-1865*. Oslo: H. Aschehoug & Co, 1942.

Worrall, Simon. “During Last Mass Migration, Europeans Were the Immigrants,” Hentet 22. Mars 2021 fra <https://www.nationalgeographic.com/culture/article/160424-refugee-migration-immigration-history-eastern-europe-jews-ngbooktalk>.

Østrem, Nils Olav. *Norsk utvandringshistorie*. Oslo: Det Norske Samlaget, 2014.

Øverland, Orm. *The Western Home: A Literary History of Norwegian America*. Northfield, Minn: The Norwegian American Historical Association, 1996.